

Mario Rusciano: Diritto di sciopero e assetto costituzionale; Rivista Italiana Diritto del Lavoro 2009.1, 49 – 69.

A nápolyi egyetem professzora a sztrájkhoz való jog alkotmányos alapjai és a megváltozott gazdasági-társadalmi realitások közötti összefüggéseket elemzi. Az 1947-ben elfogadott olasz alkotmány 40. cikkelye szerint a sztrájkjog az ezt szabályozó törvények keretei között gyakorolható.²² Napjainkra számos kérdés merül fel a hivatkozott alkotmányos normával kapcsolatban. A sztrájkhoz való jog jogi természetét illetően mindenekelőtt az, hogy ez a jog alkotmányos szabadságjog-e, amely eszközként szolgál a munkavállalók más alkotmányos alapjogai érvényesítéséhez? Amennyiben alapjog – és ez vitán felül áll –, mennyiben abszolút, mennyiben személyhez fűződő jog, és mennyiben közjogi természetű. Ezek a kérdések ugyan napjainkban erősödtek fel, de az olasz jogban a sztrájk jogi természete, terjedelme és lehetséges korlátozása már viszonylag korán a kutatások homlokterébe került.²³ Az alkotmányban megfogalmazott sztrájkjog megítélésénél az egyik legnagyobb nehézséget az ún. gazdaságpolitikai (*politico-economico*) sztrájk jelenti. Mivel az utóbbi évtizedeket a szakszervezeti tagok számának csökkenése és ezzel együtt a szakszervezetek befolyásának gyengülése jellemezte; önmagában ez a körülmény is hozzájárult a sztrájkhoz való alkotmányos alapjog átgondolásához. A gazdaságpolitikai sztrájk ugyanis a legtöbb esetben nem egyszerűen a munkáltató-munkavállaló szorosabb értelemben vett kapcsolatának megromlásáról szól, hanem általában a gazdasági recesszió miatt bekövetkező életszínvonal romlás ellen lépnek fel a munkavállalók – és nem egy esetben mások is. Ez pedig érinti a tágabb értelemben vett magánjogi jogviszonyokat is, különös tekintettel a közszolgáltatásokra.

Túlzás nélkül állítható, hogy a gazdaságpolitikai sztrájk morfológiájáról számos nézet alakult ki. A sztrájkjog nem ítéltető meg a formális, hanem csak a szubsztanciális ekvivalencia alapján. Ennek oka a sztrájkjog minősítésének az alkotmány 2. cikkelyével történő összekapcsolása. Ennek értelmében „A Köztársaság elismeri és biztosítja az ember sérthetetlen jogait, amelyek mint egyént vagy mint olyan társadalmi szervezet tagját illetik meg, amelyben személyisége kibontakozik, és megköveteli a politikai, gazdasági és társadalmi szolidaritásból fakadó megmásíthatatlan kötelezettségek teljesítését.” Ez az ún. „szolidaritási klauzula” az, amely határt szab a sztrájkhoz való jog gyakorlása terjedelmének, amennyiben e jog gyakorlóinak tekintettel kell lenniük mások tényleges szabadságára. Ebben a tekintetben egy kényes egyensúlyra kell figyelemmel lenni. Egyrészt a korlátozásnak, az állami beavatkozásnak tekintetbe kell vennie az alkotmány 39. cikkelyét, amely szerint – többek között – a szakszervezeti tevékenység szabad. E mellett ugyanakkor biztosítandó a 41. cikkelyben megfogalmazott követelmény feltételeit is, amennyiben a gazdaságban a magánkezdeményezés szabad. Mindebből következően

²² Art. 40. Il diritto di sciopero se esercita nell'ambito delle leggi che lo regolano.

²³ Lásd többek között Mengoni, *Lo sciopero nel diritto civile*, Atti Varenna, Giuffrè, 1964.

az állami beavatkozásnak elsődlegesen nem a tiltásra, korlátozásra kell irányulnia, hanem az említett egyensúlyok megtartására, és a kialakult konfliktusok feloldására. Ez a megközelítés azért is lényeges, mert a sztrájk napjainkban nem csupán a klasszikus értelemben vett munkabeszüntetést jelenti, hanem számos anomális formája alakult ki (utcai demonstráció, blokád, a munkahelyek megszállása stb.). Mivel a gazdaság egyre erőteljesebben a szolgáltatások irányába mozdult el (*terziarizzazione dell'economica*), és a szakszervezeti akciók jelentős része is a szolgáltatás szektorában koncentrálódik, számos folyamat újraértékelését kell elvégezni: *volenti o nolenti*.

A gazdasági folyamatoknak egy demokratikus államban szükségszerű velejárója a kollektív gazdasági konfliktusok jelenléte. Ezzel összefüggésben azonban a szerző bizonyos egyensúlyi helyzetet biztosító egyéb lehetőségekre is felhívja a figyelmet, többek között az alkotmány 46. cikkelyében szabályozott munkavállalói részvételi jogokra.²⁴ Az állami beavatkozásnak további feltétele, hogy a sztrájkot ne egyszerűen kollektív akciónak, konfliktusnak tekintse, hanem jogintézményként kezelje.²⁵ Végeredményben ezeknek a törekvéseknek felel meg a 2000. évi 83. törvénnyel módosított 1990. évi 146. törvény.²⁶ A részletes szabályozás másik célkitűzése az önszabályozás erősítése volt, amely a kollektív szerződéses megállapodásra helyezte a hangsúlyt. Rusciano részletesen kitér a Garancia Bizottság rendeltetésére a közszolgáltatások biztosítása és a sztrájk kapcsolatában, ismerteti a Bizottság által kialakított módszereket és teszteket. Ezeknek az egyik szignifikáns vonása az egyensúly megteremtésére való törekvés a szolgáltatások igénybevevő köre és a sztrájkolók érdekei között. A Bizottság szerepe végeredményben abban áll, hogy a megállapodáson alapuló önszabályozó rendszert értelmezze, az esetleges aránytalanságokat korrigálja.

A szerző végül utal arra a nemzetközi folyamatra, amely egyre több szempont figyelembevételét teszi szükségessé a sztrájk szervezése, illetve lebonyolítása során – hivatkozva a Viking és a Laval ügyekre. Ezekből az ügyekből egyértelműen kiderül, hogy a gazdaság szabadságához fűződő általános érdekek egyre erőteljesebben előtérbe kerültek. Ez egyébiránt azzal járt, hogy a vonatkozó, illetve a hasonló ügyekben a nemzeti bíróságoknak fokozott figyelemmel kell vizsgálni, hogy egy adott sztrájk mikor lépi túl a cél eléréséhez szüksége mértéket. Ebből adódóan a sztrájkhoz való jog teleologikus megítélése várhatóan erősödik. Rusciano ugyanakkor felhívja arra is a figyelmet, hogy a sztrájkjognak megvan a maga institutionális rendeltetése, amelyet szintén nem lehet indokolatlanul háttérbe szorítani.

Kiss György

²⁴ E cikkely értelmében „A munka gazdasági és társadalmi felemelése érdekében, és a termelés igényeinek megfelelően a Köztársaság elismeri a munkavállalóknak azt a jogát, hogy a törvényben meghatározott módokon és keretek között részt vegyenek az üzemek igazgatásában.”

²⁵ Rusciano utal arra, hogy ez a törekvés az olasz jogtudományban viszonylag korán kimutatható. Hivatkozik: P. Calamandrei, *Significato costituzionale del diritto di sciopero*, RGL, I. 1952

²⁶ Legge 12 giugno 1990 n. 146. Norme sull'esercizio del diritto di sciopero nei servizi pubblici essenziali e sulla salvaguardia dei diritti della persona costituzionalmente tutelati. Istituzione della commissione di garanzia dell'attuazione. Részletes ismertetését lásd M. Rusciano – G. Santoro-Passarelli, *Lo sciopero nei servizi essenziali*, *Commentario alla legge 12 giugno 1990, n. 146*, Giuffrè, 1991.